

KONFERENCIJA

FMON
Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke

MYRIGHT
EMPOWERS PEOPLE WITH DISABILITIES

OSVIJETLIMO OBRAZOVANJE

Koncept programa

Konferencija o kvalitetnom inkluzivnom obrazovanju u kontekstu ostvarenja cilja 4 Programa održivog razvoja u Bosni i Hercegovini

Izrazi koji su radi preglednosti dati u jednom gramatičkom rodu u ovom dokumentu se bez diskriminacije odnose i na muškarce i na žene.

Tema: *Povezivanje aktera posvećenih ostvarenju cilja 4 Programa održivog razvoja*

Ime konferencije: *„Osvijetlimo OBRAZovanje“*

Datum: 04.10.2021. od 10:00-17:00

Mjesto: Događaj koji se sprovodi u kombinaciji okupljanja učesnika uživo i putem videokonferencije odnosno platforme za virtuelne sastanke ZOOM. Plenarna sesija kao i panel diskusije se dešavaju uživo u konferencijskom prostoru Međunarodnog centra za djecu i omladinu Novo Sarajevo, a oni govornici koji ne mogu učestvovati lično bi se uključili putem ZOOM-a.

Publika bi pratila konferenciju putem ZOOM-a. Paneli će, radi tehničke jednostavnosti prenošenja putem ZOOM-a, ići jedan za drugim. Link za ZOOM će biti podijeljen pred samu konferenciju.

Organizatori konferencije: *MyRight- Empowers people with disabilities i Federalno ministarstvo nauke i obrazovanja uz podršku Odbora za zagovaranje inkluzivnog obrazovanja u skladu sa članom 24 Konvencije o pravima osoba s invaliditetom*

Sažetak

Da li Bosna i Hercegovina ima strategiju kvalitetnog inkluzivnog obrazovanja u strategiji ostvarivanja globalnog cilja 4 Programa održivog razvoja za period 2020-2030 – šta je napravljeno do sada i koji su naredni koraci? Šta to konkretno znači za ministarstva obrazovanja, kantone, općine, škole, učitelje, učenike, roditelje – lokalnu zajednicu? Šta je sve još potrebno uraditi kako bismo se približili ostvarenju cilja 4 Programa održivog razvoja?

MyRight i Federalno ministarstvo obrazovanja okupljaju donosioce odluka, međunarodne i nevladine organizacije i učesnike u inkluzivnom obrazovanju s ciljem refleksije na direktnu povezanost (ne)postojećih strategija i neophodnih propisa i njihove primjene na terenu na kvalitetno inkluzivno obrazovanje za učenika s invaliditetom.

Globalni cilj 4 Programa održivog razvoja obavezuje države na kvalitetno obrazovanje i glasi: Osigurati inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnost cjeloživotnog učenja. Stvaranje uslova za kvalitetno inkluzivno obrazovanje omogućava ispunjenje cilja 4, a kvalitetno inkluzivno obrazovanje je jedan od važnijih preduslova za smanjenje siromaštva (Globalni cilj 1 održivog razvoja). Podcilj 4.1¹ jasno navodi da je potrebno da države obezbijede da sve djevojčice i dječaci završe **besplatno, jednako i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje** koje vodi ka relevantnim i djelotvornim ishodima učenja; dok podcilj 4.5 još specifičnije navodi da su države dužne **eliminirati rodnu nejednakost i obezbijediti jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnim obukama za ranjive grupe, uključujući osobe s invaliditetom**, starosjedilačko stanovništvo i djecu u ranjivim situacijama. Specifično, podcilj 4a još detaljnije navodi da je potrebno izgraditi i nadograditi obrazovne ustanove koje su prilagođene djeci, osobama s invaliditetom i rodnim razlikama, i pružaju sigurno, nenasilno, inkluzivno i efikasno okruženje za učenje za sve.

Kvalitetno inkluzivno obrazovanje predstavlja temelj koji garantira bolju i sigurniju budućnost svake osobe, uključujući osobe s invaliditetom, kako u ekonomskom i socijalnom smislu kroz stvaranje mogućnosti za zaposlenje i aktivno učešće u društvu, tako i u smislu zaštite od nasilja i iskorištavanja. Bosna i Hercegovina je dužna ispuniti obaveze preuzete ratificiranjem Konvencije o pravima djeteta² i Konvencije o pravima osoba s invaliditetom³, kao i potpisivanjem Agende 2030⁴ o ciljevima održivog razvoja, pa je stoga potrebno ubrzati rad na kvalitetnom i pravičnom inkluzivnom obrazovanju djece s invaliditetom.⁵

Deklarativno, važnost kvalitetnog inkluzivnog obrazovanja za djecu i omladinu s invaliditetom se ističe kroz retoriku raznih učesnika u političkom, institucionalnom, nevladinom, kao i u medijskom prostoru. Međutim, i dalje izostaje sistemski pristup, na što, kao veliki problem, ukazuje i dokument „Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja“ koji navodi: „Poseban

¹ <https://sdg.bhas.gov.ba/bs/4/> SDG portal Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine

² Bosna i Hercegovina je pristupila Konvenciji o pravima djeteta 1993. godine, a 2002. i 2003. je ratificirala dva opciona protokola ove Konvencije. BiH je ratificirala 2018. i treći opcioni protokol.

³ Bosna i Hercegovina je ratificirala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i Opcioni protokol 2010. godine.

⁴ Bosna i Hercegovina je 2015. godine potpisala Agendu 2030, a 2019. je podnijela Dobrovoljni izvještaj Bosne i Hercegovine o provođenju Agende 2030. i ciljeva održivog razvoja

⁵ Vidi Indikatori za praćenje implementacije inkluzivnog obrazovanja u skladu s članom 24. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, MyRight, 2020

problem u oblasti obrazovanja predstavlja pristup obrazovanju za djecu i osobe s različitim poteškoćama. U Bosni i Hercegovini ne postoje zvanični podaci o broju i osobama s poteškoćama i vrsti poteškoća, niti koliko djece i osoba s poteškoćama nije uključeno u procese obrazovanja, dok su politike njihovog uključivanja sporadične. S tim u vezi, posebno značajan pokretač u oblasti inkluzivnog obrazovanja je definiranje i provođenje politika koje omogućavaju pravedan pristup obrazovanju za djecu, mlade i osobe s poteškoćama.”⁶

Jovan Petrović, učesnik kampanje za kvalitetno inkluzivno obrazovanje [#ProbudiSe](#), 2021, Dobo

Cilj konferencije

Učesnici konferencije će imati priliku čuti od kreatora politika, predstavnika institucija, civilnog društva, kao i samih praktičara inkluzivnog obrazovanja o radu i nastojanjima koji vode prema cilju postizanja kvalitetnog inkluzivnog obrazovanja gdje je svako dijete, bez obzira na svoj invaliditet, prepoznato kao ravnopravan pojedinac. Konferencija će osigurati prostor za aktivni dijalog s ciljem postizanja zajedničkog stava oko različitih prioriteta i primjera iz prakse koji vode kvalitetnom inkluzivnom obrazovanju, a time i ispunjenju globalnog cilja 4 održivog razvoja. Konferencija nudi mogućnost identificiranja koraka koji će promovisati operativnu saradnju i dijeljenje naučenih lekcija iz sfere praktičnog provođenja inkluzivnog obrazovanja. Cilj konferencije jeste i širenje perspektive razumijevanja kvalitetnog inkluzivnog obrazovanja, kao i prepoznavanja prilika za sinergiju i inovativnost. Poseban fokus će biti stavljen na promociju modela koji vode ka kvalitetnom inkluzivnom obrazovanju a koji su se dokazali u praksi. Primjeri i preporuke koje praktičari iz inkluzivnog obrazovanja predstave na konferenciji će biti odličan temelj i osnova za kreiranje daljnjih preporuka za svaku identificiranu ciljnu grupu, što će i biti jedan od rezultata ove konferencije. Osim toga,

⁶ Vijeće ministara Bosne i Hercegovine (BiH) usvojilo je na 32. sjednici (održane 08.04.2021.) dokument „Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH“. Ovaj dokument su prethodno usvojile vlade Federacije BiH, Republike Srpske te Brčko distrikta BiH.

ova konferencija će doprinijeti uvezivanju aktera za postizanje kvalitetnog inkluzivnog obrazovanja.

Govornici

Tokom ove konferencije učesnici će čuti informacije o trenutnoj situaciji, konkretnim prijedlozima od strane kreatora politika, akademske zajednice i predstavnika međunarodnih i organizacija civilnog društva, uključujući direktno osobe s invaliditetom i praktičare iz nastave.

Plenarna sesija 1. dio

Pozdravni govori organizatora konferencije:

Binasa Goralija, Regionalna koordinatorica MyRight za Evropu

Nadija Bandić, pomoćnica ministra, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke

1. Gošća konferencije i uvodničarka Nafisa Baboo, direktorica odjela za inkluzivno obrazovanje, Light for the World „*Inkluzivno obrazovanje - važnost i uloga u postizanju SDG ciljeva*“

Nafisa Baboo direktorica za Inkluzivno obrazovanje u organizaciji Light for the World, dugogodišnjem partneru MyRight-a u Bosni i Hercegovini, koja je također posvećena pružanju podrške u zagovaranju za prava osoba s invaliditetom u cijelom svijetu. Nafisa vrlo dobro razumije stvarnost zemalja u razvoju jer je u mnogim od njih radila na razvoju i poboljšanju obrazovanja osoba s invaliditetom. Nafisa je iskoristila svoje životno iskustvo kao osobe s invaliditetom, zajedno sa svojim stručnim kvalifikacijama magistra inkluzivnog obrazovanja, za istraživanje i savjetovanje o politikama i praksi inkluzivnog obrazovanja, zagovaranje za djecu s invaliditetom i obrazovanje nastavnika, obrazovnih službenika i zajednica o aspektima inkluzivnog obrazovanja. Strastvena je korisnica i promotorica tehnologije u obrazovanju osoba s invaliditetom i smatra da je inkluzivno obrazovanje za djecu s invaliditetom ključno za poboljšanje kvalitetnog obrazovanja za sve i poticanje inkluzivnijeg društva u kojem nijedno dijete nije izostavljeno. Nafisa je članica Odbora za globalnu kampanju za obrazovanje i Tehničkog savjetodavnog odbora Inicijative za inkluzivno obrazovanje, te bivša predsjednica Međunarodnog konzorcija za osobe s invaliditetom i Razvojnu radnu grupu o inkluzivnom obrazovanju. Autorica je mnogo uglednih publikacija koje se bave inkluzivnim obrazovanjem..

Trajanje: do 30 minuta

Plenarna sesija 2. dio

Sadašnjost i budućnost inkluzivnog obrazovanja u BiH

Amna Alispahić, članica Odbora za zagovaranje za član 24 Konvencije o pravima osoba s invaliditetom

Ankica Gudeljević, ministrica, Ministarstvo civilnih poslova BiH

Bojana Urumova, šefica Ureda Vijeće/Savjeta Evrope u Sarajevu
Tatjana Dragić, službenica za obrazovanje, OSCE

Nadija Bandić, pomoćnica ministra, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke

Enea Hotić, načelnica Odjeljenja za osnovno vaspitanje i obrazovanje, Ministarstvo prosvjete Republike Srpske

Vanja Čolić, viša stručna saradnica za inkluziju učenika s posebnim obrazovnim potrebama, Ministarstvo prosvjete Republike Srpske

Tatjana Dragić, službenica za obrazovanje, OSCE

Sanja Kabil, voditeljica Sektora obrazovanja, UNICEF

Vrijeme trajanja: 110 minuta

Pauza: 60 minuta

Uvod u panele

Tema: Indikatori za praćenje implementacije inkluzivnog obrazovanja

Trajanje: 15 minuta

Prezenter: Amira Borovac, inspektor za obrazovanje – Ministarstvo za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport, Bosansko-podrinjski kanton Goražde, članica radne grupe koja je radila na izradi Indikatora

Panel 1

Tema: Perspektiva inkluzije kroz jačanje kompetencija nastavnog kadra

Panelisti: prof. dr. Lejla Kafedžić, Univerzitet Sarajevo, doc. dr. Gordana Dukić, Nezavisni univerzitet Banja Luka, Nedim Krajišnik, izvršni direktor Step by Step

Moderator – prof. dr. Ivana Zečević

Sažetak cilja panela

Odgajatelji i nastavnici su ključni subjekti u organizaciji i realizaciji kvalitetnog odgoja i obrazovanja za svako dijete. Iako rade u izazovnim okolnostima, kvalitetno obrazovani, podržani i motivirani odgajatelji i nastavnici utiču na pristup, sudjelovanje i postignuće svakog djeteta. U tom smislu, odgajatelje i nastavnike treba podržati u nastojanju da učine svoju praksu inkluzivnijom. Kako bi se navedeno ostvarilo, neophodno je razvijati ključne kompetencije odgajatelja i nastavnika tokom inicijalnog obrazovanja i profesionalnog usavršavanja.

Tokom panela, kroz promišljanja različitih aktera, bit će identificirani ključni aspekti kojima treba sistemski pristupiti tokom procesa obrazovanja odgajatelja i nastavnika, u svrhu kvalitetnog inkluzivnog odgoja i obrazovanja. Do kraja panela ćemo saznati koje su ključne kompetencije odgajatelja i nastavnika u inkluzivnom odjeljenju/grupi, imajući u vidu okvir kompetencija za cjeloživotno učenje, neophodne nastavničke kompetencije, ali i profil inkluzivnog nastavnika, te koliko studijski programi omogućavaju postizanje očekivanih kompetencija za odgojno-obrazovni rad u inkluzivnom okruženju.

Identificirane pod teme su:

- Razvoj kompetencija odgajatelja i nastavnika za odgojno-obrazovni rad u inkluzivnom okruženju
- Kreiranje studijskih programa za obrazovanje budućih odgajatelja i nastavnika

- Stručno usavršavanje odgajatelja i nastavnika za odgojno-obrazovni rad u inkluzivnom okruženju

Trajanje: 60 minuta

Pauza: 10 minuta

Panel 2

Tema: Sistemi podrške na različitim nivoima obrazovanja

Panelisti: Sevdija Kujović, Udruženje Život s Down sindromom FBiH, Alma Kudra DUGA – Društvo ujedinjenih građanskih akcija, doc. dr. Sandra Bjelan-Guska, Univerzitet u Sarajevu, Alma Mujanović, aktivistkinja za pravo na znakovni jezik

Moderator – Igor Ledić, Udruga za Down sindrom Mostar

Sažetak cilja panela

Uspostavljanje sistema podrške u osiguranju inkluzivnog odgoja i obrazovanja je od ključne važnosti za kvalitetu procesa. Podrška obuhvata različite subjekte, nivoe i načine njenog ostvarivanja. U realizaciji kvalitetnog inkluzivnog odgoja i obrazovanja, podršku trebaju i odgojno-obrazovne ustanove, odgajatelji i nastavnici, ali je poseban fokus na direktnoj podršci djeci i mladima. Podrška na nivou djeteta/mlade osobe znači prepoznavanje i razumijevanje kapaciteta, interesa, potreba i individualnog napretka djeteta, te podržavanje napredovanja kroz privremenu, povremenu ili trajnu pomoć vršnjaka, nastavnika i/ili drugih odraslih osoba. Mnogobrojni su načini podrške djeci i mladima, a neki oblici direktne podrške uključuju formiranje stručnog tima za pružanje podrške u realizaciji inkluzivnog odgoja i obrazovanja na nivou odgojno-obrazovne ustanove, izradu programa vršnjačke podrške, kreiranje plana razumne prilagodbe za konkretno dijete, ali i primjenu tranzicijskih planova od predškolskih do visokoškolskih ustanova.

Tokom panela, učesnici će razgovarati o važnosti podrške u inkluzivnom odgoju i obrazovanju u svrhu postizanja kvalitete. Naglasit će se neophodnost sistemskog pristupa u uspostavljanju podrške, ali i finansiranja cijelog procesa na putu ka ostvarenju kvalitetnog odgoja i obrazovanja čiji ishod treba da vodi ka optimalnom razvoju i kompetentnosti osobe.

Identificirane podteme su:

- Razumna prilagodba
- Tranzicijski planovi
- Vršnjačka podrška

Trajanje: 60 minuta

Pauza: 10 minuta

Panel 3

Tema: Zapošljavanje kao ishod kvalitetnog inkluzivnog obrazovanja

Panelisti: prof. dr. Lejla Osmić, Univerzitet u Sarajevu, prof. dr. Biljana Sladoje-Bošnjak, Univerzitet Istočno Sarajevo, Maida Agić, službenica MyRight-a u BiH, Fikret Zuko, direktor Udruženja slijepih Kantona Sarajevo, Ajla Huseinović članica Odbora mladih osoba s invaliditetom Kantona Sarajevo

Moderator – Hana Sokolović, psihologica, novinarka i aktivistica

Obrazovanje i zapošljavanje su važni svakoj osobi, pa tako i osobama s invaliditetom, jer pružaju mogućnost učenja i razvoja, finansijske nezavisnosti, ostvarivanja društvenih uloga, izbora i donošenja odluka o svom životu i ostvarivanje prava. Ovo je direktno vezano za finansijsko stanje i stabilnost osobe, što opet utiče na ukupnu kvalitetu života, uključujući pristup kvalitetnoj prehrani, fizičkoj aktivnosti i društvenom angažmanu, te utiče na identitet, samopoštovanje, mentalno zdravlje i osjećaj vrijednosti. Isključivanje iz odgojno-obrazovnog procesa ili njegova nedovoljna kvaliteta, stoga, ima dalekosežne posljedice, jer je osoba konkurentna na tržištu rada proporcionalno kompetencijama koje posjeduje. Ostvarivanje prava na obrazovanje i mogućnost dokvalifikacije i prekvalifikacije, osnovni su uslovi za ostvarivanje prava na zapošljavanje i kasniju ekonomsku samostalnost.

Tokom panela, učesnici će naglasiti važnost kvalitetnog inkluzivnog obrazovanja koje omogućuje i vodi ka osamostaljivanju djece i mladih kroz omogućavanje zapošljavanja. Promišljati iz konteksta postojećih nastavnih planova i programa i njihovoj usmjerenosti ka konkurentnosti osoba sa invaliditetom na tržištu rada. Važan segment će biti očekivane kompetencije i njihovo postizanje kroz formalno obrazovanje, a koje uključuju šire segmente, a ne samo uže stručne kompetencije.

Identificirane podteme su:

- Sticanje kompetencija za zapošljavanje na otvorenom tržištu rada
- Usmjeravanje učenika s invaliditetom prema višim nivoima obrazovanja

Trajanje: 45 minuta

Prezentacija zaključaka/preporuka – zatvaranje konferencije

Trajanje: 10 minuta

O organizatorima konferencije

MyRight

MyRight- Empowers people with disabilities je krovna organizacija pokreta organizacija osoba s invaliditetom Švedske za međunarodnu saradnju koja ima dugu tradiciju pristupa invaliditetu sa stanovišta ljudskih prava. MyRight sprovodi međunarodni program podrške osim u Bosni i Hercegovini i u Boliviji, Nepal, Nikaragvi, Ruandi, Šri Lanki, Tanzaniji, Gani i Namibiji.

Cilj MyRight-ove međunarodne podrške je osnažiti partnerske organizacije u zemljama u kojima djeluje kako bi doprinijeli povećanju uključenosti/inkluzije osoba s invaliditetom u

društvo, u skladu sa Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom. Vizija MyRight-a je svijet u kojem sve osobe s invaliditetom uživaju jednaka prava i mogućnosti za dostojanstven život bez siromaštva u inkluzivnim društvima.

MyRight u Bosni i Hercegovini sprovodi program jačanja kapaciteta osoba s invaliditetom i njihovih organizacija s ciljem samostalnog i efikasnog zagovaranja za prava osoba s invaliditetom. Djelovanje MyRight-a se zasniva na pristupu invalidnosti iz perspektive ljudskih prava što je osnov za razvoj svih potencijala osoba s invaliditetom i društva u cjelini a osobe s invaliditetom su ravnopravan dio svakog društva.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke obavlja upravne, stručne i druge poslove utvrđene zakonom koji se odnose na koordiniranje planiranja i aktivnosti u oblasti: predškolskog, osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja, pedagoških standarda i prostornih normativa, opreme i nastavnih sredstava predškolskog, osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja i odgoja, nostrifikacije i ekvivalencije inozemnih školskih svjedodžbi i diploma, stručnog obrazovanja i usavršavanja nastavnog osoblja, udžbenika za osnovno i srednje obrazovanje, implementacije Bolonjskog procesa, naučno-istraživačkog rada na unapređenju odgojno-obrazovnog rada, đачkog i studentskog standarda, razvoja naučno-istraživačke djelatnosti, koordiniranja naučno-istraživačkih i istraživačko-razvojnih aktivnosti, razvoja naučno-istraživačkih organizacija, podsticanja fundamentalnih primijenjenih istraživanja, razvoja investicijskih tehnologija i kadrova u naučno-istraživačkoj djelatnosti, praćenja inovacija, razvoja i unapređenja tehnologija, koordiniranja u ostvarivanju prava mladih u oblasti obrazovanja i nauke i druge poslove utvrđene zakonom.

O Odborima

Odbori za zagovaranje inkluzivnog obrazovanja u skladu sa članom 24 Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (u nastavku Konvencije) su nastali kao rezultat strateške odluke koalicija organizacija osoba s invaliditetom na području regije Doboј, grada Bijeljine, Hercegovačko-neretvanskog kantona/županije, Kantona Sarajevo i Tuzlanskog kantona, tako da postoji pet odbora pri spomenutim koalicijama organizacija osoba s invaliditetom.

Cilj uspostavljanja Odbora jeste stvaranje zajedničke platforme organizacija osoba s invaliditetom na lokalnom nivou za zajedničko zagovaranje za kvalitetno obrazovanje u skladu sa principima UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Odbori zagovaraju za unapređenje stanja inkluzivnog obrazovanja djece i mladih s invaliditetom u skladu s Opštim komentarom na član 24 Konvencije po kojem „inkluzivno obrazovanje obuhvata procese systemske reforme koje sadrži promjene i modifikacije u sadržaju, metodama nastave, pristupima, strukturama i strategijama u obrazovanju za prevazilaženje prepreka, sa vizijom koja služi da obezbijedi svim učenicima relevantne starosne dobi, iskustvo ravnopravnog i participativnog učenja i okruženja koje najbolje odgovara njihovim potrebama i željama“. Imajući u vidu upoznatost Odbora sa sadržajem člana 24, oni imaju potencijal da postanu važno sredstvo za poticanje i jačanje sinergije među akterima obrazovanja kako sa vlastima tako i ostalim zainteresiranim akterima za inkluzivno obrazovanje. Kao takvi oni mogu biti značajan pokretač kvalitetnih promjena u našem društvu.